

maakt van de kapitalistische maatschappij-structuur en dat zeer duidelijke antwoorden biedt op de problemen binnen deze maatschappij. De marxistische theorie wordt voorgesteld als hét antwoord op de problemen van het gewone volk, problemen die gecreëerd worden door de kapitalisten. De ene ideologie moet een antwoord bieden op de problemen die ontstaan zijn door een andere ideologie. Brechts theater werkt mee aan de verspreiding van het marxisme. Ik zou zijn theater dan ook benoemen als ideologisch politiek theater. Aanvankelijk gebruikt hij het medium theater als een verzetsmiddel tegen het opkomend fascisme. Later wordt zijn theater ge(mis-)bruikt als propaganda-middel van het DDR-socialisme.

Daartegenover staat het theateroefere van Genet, dat baadt in een politiek geëngageerde sfeer zonder expliciete ideologisch getinte uitspraken te doen. Alhoewel Genet in zijn dagelijkse leven vaak deelnam aan zeer uitgesproken linkse manifestaties, houdt hij zich daarvan in zijn theateroefere bewust afzijdig. Genet wil hiermee absoluut voorkomen dat zijn werk een moraliserende toon zou krijgen. Daarom ligt het politieke aspect

van zijn werk niet in een ideologisch benadering van de werkelijkheid maar juist in de decentrerende van die werkelijkheid die hij op de scène plaatst. Genet plaatst alles op losse schroeven, sterker nog, hij haalt de basis, de ondergrond waarop de werkelijkheid steunt, onderuit. Hij reageert hierdoor op elke vorm van politiek theater dat ideologisch of moraliserend getint is, door het waarheidsaspect dat in elke ideologie of moraal aanwezig is te ontmantelen als een illusoir gegeven. De analyse die Genet maakt van de maatschappij, heeft daarom ook geen veroordelend karakter. Het is zijn bedoeling om structuren en gebeurtenissen die we als 'gewoon' ervaren, minder vanzelfsprekend voor te stellen. Genet toont zich hier als modern denker: door het moderne eindigheidsdenken centraal te zetten, doet hij de traditionele zekerheden wankelen.

Het pleidooi dat Genet houdt is er een voor een theater dat het moderne subject in zijn 'naaktheid' toont. Dit wil zeggen, het subject tonen in zijn poging het tekort te verdringen en de mislukking ervan tonen. Dit tonen gaat gepaard met een zekere vorm van schroom, versluiering. De leegte, het tekort

op zich kan niet getoond worden en moet worden versluierd door 'une architecture verbale',⁹ door de woordenstroom van het theaterstuk zelf. Dit als reactie tegen het theater en ook de andere media die de eindigheid van het modern subject verloochenen en de grens die in het tonen zelf, in de representatie zelf aanwezig is, als onbestaand behandelen.

Diouf: Mag ik het uitleggen? Ik zou inderdaad graag willen dat deze schijnvertoning in onze zielen een evenwicht herstelde dat door onze ellendige staat wordt vereeuwigd, maar ik zou willen dat het zo harmonieus verliep dat zij (wijzend op het publiek) er alleen de schoonheid van zien, ons dan in die schoonheid herkennen: zo zou ik hen voor liefde vatbaar willen maken.

Bobo: De tocht door de woestijn was lang en moeizaam. En als je geen enkele oase kunt vinden, arme Diouf, zul je een ader moeten openen om wat bloed te kunnen drinken!¹⁰

1 JEAN GENET, *Oeuvres Complètes IV*, Gallimard, Paris, 1968, p. 269. (Uit de tekst *Comment jouer 'Les Bonnes'*.) 'Sans pouvoir dire au juste ce qu'est le théâtre, je sais ce que je lui refuse d'être: la description de gestes quotidiens vus de l'extérieur: je vais au théâtre afin de me voir, sur la scène tel que je ne saurais –ou n'oserais– me voir ou me rêver, et tel pourtant que je me sais être. Les comédiens ont donc pour fonction d'endosser des gestes et des accouplements qui leur permettront de me montrer à moi-même, et de me montrer nu, dans la solitude et son allégresse.'

2 Ibid., p.9-10. (uit de tekst: *L'étrange mot d'...*) 'Aux urbanistes futurs, nous demanderons de ménager un cimetière dans la ville, où l'on continuera d'enfouir les morts, ou de prévoir un columbarium inquiétant, aux formes simples mais impérieuses, alors, auprès

de lui, en somme dans son ombre, ou au milieu des tombes, on érigerait le théâtre. On voit où je veux en venir? Le théâtre sera placé le plus près possible, dans l'ombre vraiment tutélaire du lieu où l'on garde les morts ou du seul monument qui les digère.'

3 Jacques Lacan verwerkt deze problematiek binnen zijn subjecttheorie. Wanneer het kind zich leert uitdrukken in een taal, gebruikt het woorden die het van de Ander, b.v. de ouders, hoort. Dit noemt Lacan de intrede van het subject in de symbolische orde, de taal. Het kind wordt ingeschreven in de taal wanneer het een naam krijgt, wanneer er over het kind gesproken wordt. Dit kan reeds voor zijn geboorte gebeuren. Het kind is die naam niet, het valt er niet mee samen, toch representeert deze betekenaar –de naam– het kind. De intrede van het kind in de symbolische orde wordt door Lacan de castratie genoemd: het

kind –dat nu een deel van de betekenaarsketting, de taal geworden is– wordt er afgesneden van zichzelf, er is geen zelf (meer). Deze structuur duidt Lacan aan met Rimbauds gezegde: 'Je est un autre.'

4 Lacan maakt in zijn psychoanalytische theorie een onderscheid tussen drie orden: het imaginaire, het symbolische en het reële. Het imaginaire karakter van het theater waarover hier sprake is, kan verder verduidelijkt worden binnen deze psychoanalytische terminologie. Met de term imaginair wordt hier bedoeld dat het subject of de maatschappij denkt samen te vallen met zijn of haar eigen beeld. Dit samen-vallen veronderstelt het miskennen van de castratie, van het tekort dat zich installeert wanneer het subject binnentreedt in de taal, in de symbolische orde.

5 JAN RITSEMA, *exposé* tijdens de persvoorstelling van het boek

Schimmenspiel van Rudi Laermans (onuitgegeven tekst)

6 IJSELING, S., *Mimesis. Over schijn en zijn*. Ambo, Baarn, p. 35.

7 JEAN GENET, *ibid.*, p. 13. (Uit de tekst *L'étrange mot d'...*) 'Le drame: c'est-à-dire l'acte théâtral au moment de sa représentation, cet acte théâtral ne peut pas être n'importe quoi mais dans n'importe quoi il peut prendre son prétexte.'

8 JEAN GENET, *ibid.*, p. 13.

9 Ibid., p.13.

10 Jean Genet, *De meiden. Onder toezicht. Het balkon. De negers*. De Bezige Bij, Amsterdam, 1967, p. 224. (Uit: *De negers*).